Financiranje znanosti in razvoja v okviru rebalansa 2013

Zaradi sprejemanja rebalansa proračunskih sredstev za leto 2013 in tudi zaradi nadaljnjih odločitev o višini financiranja znanosti, želimo Znanstveni svetih vodilnih raziskovalnih inštitucij v Sloveniji, kakor že septembra leta 2012, ponovno opozoriti na pomen kontinuiranega in zadostnega financiranja znanosti.

Po sprejetju najnujnejših varčevalnih ukrepov v letu 2012, kjer je svoj delež izdatno prispevala tudi slovenska znanost, pričakujemo, da ji bo v nadaljnjih korakih za zagon slovenske družbe znova pripadla ustrezna vloga. Ob oblikovanju proračunskih sredstev za naslednje finančno obdobje želimo zato opozoriti na nujnost ustreznega financiranja raziskovalne dejavnosti v Sloveniji.

Naloge slovenske znanosti in razvoja so opredeljene v temeljnih vladnih aktih in usmeritvah:

- ustvarjanje novega znanja in novih tehnologij za prenos v gospodarstvo,
- zagotavljanje konkurenčnosti gospodarstva s pretokom visoko usposobljenih kadrov,
- odgovori na velike izzive sodobne družbe kot so energija, zdravje, podnebne spremembe, varovanje okolja,
- izobraževanje na vseh ravneh, predvsem na najbolj zahtevnih in svetovno aktualnih področjih,
- zagotavljanje kvalitetnega nadzora blaga in storitev,
- strokovna podpora državnim usmeritvam na vseh področjih,
- osveščanje ter razlaganje posameznih strokovnih problemov širši javnosti,
- aktivno sodelovanje v intelektualnem in tehnološkem razvoju človeštva.

Slovenska znanost je postavljena kot temelj razvoja slovenske družbe in njene kulture, povečuje konkurenčnost gospodarstva na tujih trgih in odpira nova delovna mesta ter s tem povečuje njeno ekonomsko moč in mednarodni ugled. Potrebno je poudariti, da sta slovenska znanost in razvoj nedvomno dobra glede na skromna vložena sredstva ter pogosto v danih okoliščinah dosegata odlične rezultate. Še vedno se lahko pohvalimo z nadpovprečno velikim številom nadarjenih mladih znanstvenikov in študentov, ki pa zaradi poslabšanih razmer v zadnjem času pospešeno odhajajo v tujino, kar je za državo po skoraj 20 letih vlaganja v njihovo usposabljanje najbolj potratno. Poleg tega izsledki nekaterih slovenskih raziskovalcev oz. skupin sodijo v vrh svetovnega znanja, ter s tem promovirajo Slovenijo kot razvito državo, ki visoko ceni znanje. Bili bi še boljši, če bi pri vlaganju sledili višini in modelom, ki so uveljavljeni v razvitih državah in jih pospešeno povzemajo nove svetovne sile (BRICS, nekatere arabske dežele ipd.). Žal pa zaznavamo, da Slovenija na raziskovalno-razvojnem področju kljub prizadevanjem znanstvenikov in razvojnikov v gospodarstvu nazaduje od leta 2009. To je direktna posledica sistematičnega zmanjševanja sredstev namenjenih za znanost in razvoj. Če se Slovenija želi povzpeti po lestvicah konkurenčnosti, je potrebno ta trend obrniti že v naslednjem proračunskem obdobju.

Za realizacijo učinkovitega in kvalitetnega delovanja in maksimalni učinek za slovensko družbo je potrebno:

1. zagotoviti dolgoročno stabilno financiranje za Slovenijo pomembnih raziskovalnih področij,
2. financiranje mladih raziskovalcev za gospodarstvo in temeljne znanosti, tehnološko razvojnih projektov in spodbujanje drugih oblik sodelovanja z gospodarstvom,
3. zagotavljanje sofinanciranja sredstev pridobljenih iz Evropske unije ali drugih mednarodnih virov,
4. zagotavljanje sredstev za raziskovalno delo perspektivnih mlajših raziskovalcev, tako domačih kot tujih, ter vzpodbud za podjetništvo na novih področjih in novih tehnologijah.

Podrobneje:

Ad 1. Stabilno financiranje za Slovenijo pomembnih raziskovalnih področij

Znanje se razvija v skupinah znanstvenikov na inštitutih in univerzah, v razvojnih skupinah v podjetjih ipd. Proces zbiranja kritičnega znanja traja desetletja in je plod dolgoročnega razmišljanja in izkušenj ter nenehnega razvoja na osnovi interakcije s svetom, ter lastnim pridobivanjem novih spoznanj in relevantnih informacij v nenehni prisotnosti ostre svetovne konkurence. Zato je nujno stabilno financiranje kvalitetnih raziskovalnih skupin na relevantnih področjih za Slovenijo.

Ad 2. Financiranje mladih raziskovalcev za gospodarstvo, tehnološko razvojnih projektov in drugih oblik financiranja za sodelovanje z gospodarstvom

Sodelovanje raziskovalne sfere in mnogih slovenskih podjetij se odraža v številnih zelo uspešnih razvojnih projektih in tudi v času najhujše krize ni zamrlo. Trenutno so mehanizmi za nadaljevanje obstoječih sodelovanj ali vzpostavljanje novih zamrznjeni ali pa zmanjšani na minimum, zato je nujna njihova takojšnja revitalizacija.

- Potrebno je okrepiti financiranje mladih raziskovalcev za gospodarstvo. Najbolj učinkovit način prenosa znanja je preko ljudi. Pri podiplomskem študiju se mladi - pogosto na skupnih projektih - v vrhunskih ustanovah naučijo najmodernejših tehnologij in postanejo konkurenčni na najvišji svetovni ravni. Po odhodu v industrijo nadaljujejo delo z odličnim znanjem in visoko stopnjo samozavesti. Hkrati pa postavijo most zaupanja med industrijo in univerzami ter inštituti, od koder izhajajo, ki vodi do nadaljnjega bolj neposrednega prenosa znanja. Skoraj vsa vodstva visokotehnoloških podjetij v Sloveniji (pa tudi po svetu) izrabljajo te mehanizme.

- Nujno je financiranje tehnološko razvojnih projektov, torej projektov, ki imajo industrijsko dimenzijo.

- Zagotovitev nadaljnjega primernega financiranja Centrov odličnosti, ki so izkazali najperspektivnejše rezultate na osnovi mednarodnih meril in zgradili odlične povezave z gospodarstvom.

Ad 3. Zagotavljanje vzdrževanja vrhunske infrastrukture ter sodelovanja Slovenije v Evropskih povezavah s sofinanciranjem

Zelo pomembno je, da se Slovenija še bolj vključi v evropske in svetovne tokove. Zato je pomembno sodelovanje Slovenije v projektih ERANET, ESF, EMRP, 7. okvirnem programu, Horizontu 2020 in drugih aktivnostih. Pridobivanje sredstev in sodelovanje v vseh teh projektih je podvrženo strogim kriterijem vrednotenja, zato so izbrani le najkvalitetnejši raziskovalci, ki so zmožni prebojev na svetovni ravni, česar pa ni možno zagotoviti s slabim financiranjem doma. Poudariti želimo, da večina mednarodnih virov predvideva krepko nacionalno sofinanciranje. Tak način financiranja je racionalen tudi za Slovenijo, saj z manjšimi vložki pridobi nova vrhunska znanja in omogoča prodor slovenskega znanja na tuje trge.

Enak status je potrebno zagotoviti vlaganjem in vzdrževanju vrhunske raziskovalne infrastrukture na področjih, kjer zastavljeni raziskovalni cilji presegajo zmožnosti nacionalnega financiranja in terjajo globalni pristop. Ta vlaganja je potrebno razen za omogočanje vrhunskega raziskovanja slovenskim znanstvenikom v polni meri izkoristiti za tehnološki napredek, tako preko neposrednih naročil visokotehnološke opreme v Sloveniji kot preko dostopa do novih znanj preko dela in šolanja kadrov na tej infrastrukturi.

Ad 4. Zagotavljanje sredstev za raziskovalno delo perspektivnih mladih raziskovalcev ter stimulacij za podjetništvo na novih področjih in novih tehnologijah

Še posebej bi želeli opozoriti na situacijo odličnih mlajših raziskovalcev, ki so na vrhuncu ustvarjalnosti in v katere je Slovenija že investirala znatna sredstva za izobraževanje. Mnogi med njimi so nadaljevali podoktorsko izobraževanje v tujini. S stališča države je najbolj racionalno, da bi zanje ustvarili možnosti njihovega nadaljnjega kreativnega razvoja v Sloveniji, saj so priložnosti

zanje drugje v svetu v tem trenutku bistveno boljše in jih druge države sprejemajo z odprtimi rokami.

Zaključek:

Slovenijo vidimo kot družbo, temelječo na vrhunskem znanju in inovacijah. V raziskovalno razvojni sferi to znanje v določeni meri že obstaja, vendar je še to zelo ranljivo. Za nadaljnje preboje in prenos v gospodarstvo ter izboljšanje konkurenčnosti v svetovnem merilu pa so potrebni: stabilno financiranje slovenske raziskovalne dejavnosti, sistematična skrb za razvoj in zaposlovanje mladih ter ponovni pregled financiranja dosedanjih raziskav in vzpostavitve novih področij glede na usmeritve v svetu, ki lahko prinesejo družbeno pomembne rezultate.

Ljubljana, 21.6.2013

Predsednik Znanstvenega sveta Instituta »Jožef Stefan«

Prof. dr. Dragan Mihailović

Predsednica znanstvenega sveta Kemijskega inštituta

Doc. dr. Simona Golič Grdadolnik

Predsednica znanstvenega sveta Nacionalnega inštituta za biologijo

Prof. dr. Jana Žel